

REJČEL
BLEKMOR
KOSTANCA

Prevela
Dubravka Srečković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala:
Rachel Blackmore
Costanza

Copyright © Rachel Blackmore 2024
Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mami i mojoj sestri Kejt,
i u spomen na Harijet*

Prolog

„Gomilaju se zloslutni znaci“

Rim, avgust 1638.

Uprkos ogromnoj vrućini, taj čovek žuri – napola hoda, napola trči – ulicama Rima.

Sredina je prepodneva, sunce je visoko i svako ko ima neki probitačan posao marljivo radi. Putevi su zakrčeni prodavcima, a vazduh bruji od gromkih udaraca klesarâ i drvodelja; čudna himna od zveketa i testerisanja koja se svira u slavu Boga.

Gomilaju se zloslutni znaci, tako govore sujeverni. Ova vrućina je smrtonosna, šapuću. Starci i bolesnici – tela već suvih od starosti i groznice – umiru brže nego što ljudi stižu da ih sahrane.

A i onaj barnabitski redovnik što se na kolenima molio u Crkvi Svetog Karla kod Katinara* kad ga je ošinula munja. Pa recite, nije li to znak božjeg nezadovoljstva?

---

* Od ital. *catin* – drvena činija; oko crkava su katinari (proizvođači takvih posuda) često prodavali svoju robu. (Prim. prev.)

Nečija susedka je čula od sestrine prijateljice da je sveti otac bio sav u ranama i da su mu po telu gmizale ogromne lepeze vatre dok je izdisao poslednji dah. Da se i ne pominje to što se Jevrejska četvrt zapalila i plamen buknuo kao od šale kroz kuće zapaljive poput slame.

Sve je to znamenje.

Čoveku koji žuri prašina leti uvis ispod stopala, prekriva mu čakšire, grebe ga u očima, primorava ga da pljuje suvo blato iz usta. Sav kipti od života. Od života kakav nikada pre nije osetio u sebi. Telo mu cepti, uživa u igranju mišića, koji se napinju i istežu duž kostiju sa svakim korakom.

Taj čovek je sluga jednog umetnika – čuvenog vajara koji od mermera stvara likove papa i kraljeva – tako stvarne da se posmatraču čini da će te kamene glave svakog trenu progovoriti.

Ovaj sluga nosi dva krčaga vina. Dlanovi su mu glatki, vlažni od znoja, i drago mu je što su oba grlića obmotana uzicom koja im ne dâ da iskliznu. Steže ih jače, a oštra vlakna kanapa utiskuju mu se u dlanove, taru kožu i ostavljaju u njoj male useke, ali on ne primećuje to mučenje mesa.

U džepu sluginih čakšira nalazi se britva, brižljivo sklopljena. On oseća njenu težinu, postojani ritam kojim lupka – tup, tup, tup – o njegovu nogu dok on juri dalje. Sečivo je od onih kojima se služe umetnici. Najkvalitetnije koje se može kupiti. Ivica blistavog metala istanjena je brusom, naoštrena naročito s namenom da pozledi.

Sluga ima svoja naređenja. Vrlo određena naređenja. Danas će udeliti pravdu. Hita dalje, a srce mu snažno tuče poneto potencijalom, mogućnošću, iščekivanjem predstojećeg dela.

Lica

KOSTANCA, NJENA PORODICA I PRIJATELJI

Kostanca Pikolomini

dvadesetdvogodišnja žena
nastanjena u Rimu

Mateo Bonučeli

Kostancin muž, vajar

Leonardo

Kostancin otac

Tiberija

Kostancina maćeha

Čečilija

Kostancina
polusestra šiparica

Mikele

Kostancin mlađi polubrat

Klerija

Kostancina mlađa polusestra

Dulijana

Kostancina
najbolja drugarica

Marko

Đulijanin muž

Tomazo

Đulijanin sin

Lučijana

Kostancina
prijateljica-neprijateljica

Riva

Kostancina
prijateljica

Bluma

Rivina devojka

Maci

babica

Nino Marota

apotekar

Frančesko Neve

berberin-hirurg

Livija

Kostancina služavka

Kiselica

Kostancina mačka

Udovica Vana Falto

Kostancina susedka

Bes

Kostancino psetance

PORODICA BERNINI I NJEN KRUG**Lorenzo Bernini**

vajar

Paolo Pancetivajar i preprodavac
umetničkih dela**Luidi**Lorencov mlađi brat,
takođe vajar**Katerina Panceti**

Paolova žena

PjetroLorencov otac,
takođe vajar**Đameta**

Katerinina služavka

Anđelika

Lorencova majka

Finelivajar koji je
ranije radio s Lorencom**Dorotea**

Lorencova starija sestra

Andrea

vajar u Fabrici

Stefano

Lorencov sluga

Vinčenco

vajar u Fabrici

Ranalo

advokat porodice Bernini

Tibo Martine

Lorencov prijatelj slikar

Mejkipis
izaslanik sa engleskog dvora

Enio Baloteli
trgovac tkaninama

Đovani
Katerinin učitelj igranja

Kristoforo
krojač
koji radi za gospodu

Franko Fortuna
mečkar

Katerina Tecio
Lorencova verenica

Elena Merleto
seksualna radnica

VATIKAN I PREDSTAVNICI ZAKONA

Papa Pavle V
proglasio Lorenca
za čudo od deteta

Kardinal Barberini
sinovac Urbana VIII
i Lorencov nadređeni

Papa Urban VIII
Lorencov pokrovitelj

Guverner

Marčelo Sadeze
pripadnik zbira,
ulične policije

POSRNULE ŽENE

Roza	Karlota	Frederika
Lizabeta	Silvija	Karmina
Serafina	Lučija	

SESTRE POBOŽNE KUĆE**Opatica****Sestra Benedikta**

odbor za doček

Sestra Kjara

odbor za doček

Sestra Zita

upravlja bolnicom

Sestra Apolonija

služi žene

Sestra Iluminata

nadzire perionicu rublja

Sestra Lidvina

opatičina pisarka

i knjigovođa

Sestra Perzeveranca

služi žene

Prvi deo

Prvo poglavlje

„Počeci“

Rim, januar 1636.

Januar je. Mesec nazvan po bogu Janusu. Paganinu. Bogu završetaka i novih početaka, koji gleda u oba smera, i unatrag i unapred. U pojedine dane izgreje nisko sunce i okupa Rim medenom svetlošću, blagom i toplom poput dečjeg daha. U druge dane hladnoća probija poput mača.

Ovo je jedan takav dan.

Dve čaše porta, crvenog kao rubin, stavljene su na sto za koji su me posadili, tako izriban limunom i solju da je maltene izbeljen. Nožni prsti su mi stisnuti u najboljim čarapama, koje sam brižljivo zategla na jakim listovima i ljupko pritegla skerletnom vrpcom iznad kolena. Da pripomogne plodnosti. Upirem stopalima u pod, koji je počišćen i prebrisan. Ovde svuda vlada utisak pristojne urednosti, zamirisane citrusom i iščekivanjem.

S obzirom na to da naš smeštaj čine samo dve sobe, i to oskudno nameštene, bilo bi oprošteno svakom ko pomisli da se takvo pospremanje obavi začas posla. Nije tako.

Provela sam veći deo dana, s podsuknjama zadenutim za pojas, kose zalepljene za lice, u nastojanjima da uljudim ovaj stan. Krevetske zavese su istresene, dušeci provetreni, rublje oprano i složeno, a skupoceni srebrni svećnjaci moje majke blistaju. Uzdahnuvši, čapkam odranu kožu oko noktiju. U sebi nosim neuobičajeno gnušanje prema čišćenju podova, brisanju prašine i ribanju.

Doterivanje je već razonoda koju više volim: trljanje lica tajnim preparatima od boba potopljenog u med i kozjeg mleka. S obzirom na ovo visoko čelo, nisam lepa kao pojedine, pa to ne radim toliko iz sujete koliko zato što je *pametno* da istaknem svoje bolje atribute.

Zvono Crkve Svetog Andreja u Čestaru izbija četiri puta, zvonko i duboko.

Moj muž kasni.

Dohvatam čašu. Prvi gutljaj ima ukus lažnog zadovoljstva, rumenog veselja koje s lakoćom klizi u moj prazni želudac. Okrećem se licem ka vatri i sklapam oči poput mačke koja traži toplotu. Vatru sam naložila u obema sobama; moja maćeha Tiberija bi se zgrozila.

„Dve vatre?“, zamišljam kako izgovara hripajući. „Nisam te vaspitavala da budeš takva raspikuća. Mora biti da si tu sklonost ka razbacivanju nasledila od majke. A ne može se ogrnuti šal?“

Koji trenutak razmišljam o tome. Premda su mi telesni sokovi vrelí, noć je jezivo hladna. Saginjem se i uzimam još jednu cepanicu iz korpe kraj mojih nogu, odmeravam u ruci njenu prijatnu težinu.

Tiberija nije gospodarica ove kuće; gazdarica sam ovde ja, Kostanca Pikolomini. A uz to i moj muž Mateo Bonučeli napreduje u svome poslu. Dobio je novu narudžbinu od Lorenca Berninija.

Onog Berninija.

„To je zahvaljujući mojim molitvama“, rekla je Tiberija skupivši usta dok je u nedelju spremala ručak. „Molila sam za znak da će Mateo steći naklonost“, nastavila je. „Da će se otvoriti neka vrata i da će mojoj porodici biti obezbeđeno obilje. I eto, desilo se.“

I dalje sam ćutke mešala jelo u loncu. Moja maćeha je često zadovoljnija sobom nego što bi trebalo da bude. Oko Lorenca Berninija nisu privukle Tiberijine molitve, već talenti moga muža.

Jer Bernini je čovek koji se razume u vajanje, koji stvara čudesa s kararskim mermerom, pretvara nepodatni kamen u najmekše meso koje drhturi i giba se. Umetnik čiji je dar u stanju da u najtvrdem kamenu ponovi složeni rad najtanjanije čipke. I pritom, Lorenzo Bernini je čuven širom hrišćanskog sveta. Papin intimni prijatelj, čovek kom kneževi ukazuju počast. Svako ko se makar i za trun razume u umetnost veliča ga kao najznačajnijeg vajara u čitavoj Evropi.

Nehajno ciljajući, bacam u vatru malu cepanicu koju sam držala u ruci. Tiberija je u jednome bila u pravu: nova narudžbina koju je dobio moj muž značice malčice više obilja u našem skromnom domaćinstvu, pa zašto onda ne bih uživala u ponekoj mrvici raskoši?

Konačno čujem bat Mateovih nogu. Stotinu muškaraca da se popne uz stepenice, ja bih uvek prepoznala korak moga muža. Gazi teško, kao vo, trupkajući s takvim ubeđenjem i uverljivošću da niko ne može da posumnja: evo ide jedan častan čovek.

Vrata se širom otvaraju i Mateovo široko telo ispunjava dovratnik. Tako visok, mora da pogne glavu dok ulazi.

„Dobro veče, ženo. Kako je?“, pita. Zatim produžuje po mom sveže opranom podu, a velike, prljave čizme prosipaju

za sobom utvarne otiske od mermerne prašine. U trbuhu mi ključa vrelina; naglo ustajem, sva iscedena, crvena od srdžbe.

„Pazi mi na pod, bezobzirni čoveče!“ , želim da viknem. „Sa tim svojim glomaznim čizmetinama. Sto godina mi je trebalo da ga oribam.“

Međutim, vodim računa da mi goropadan jezik ne pokvari veče. Zato potiskujem tu misao, pružam ruke i dočekujem muža blagim osmehom.

„Dobro sam, mužu moj.“ Pogled mi na tren leti ka podu. „Kako ti je danas bilo na poslu?“

„Hladno. Ali ne smem da se žalim.“

Mateo seda na svoju uobičajenu stolicu, a ja se spuštam na kolena kraj njegovih nogu i pomažem mu da zbací te nepodnošljive čizme.

Ne odvajajući pogled od mene, saginje se da me poljubi u obraz. „Ti si dobra supruga“, kaže. Takve reči gase moju vrelinu, poput reke koja se izlila na vatru. Znam da treba da smatram sebe srećnom zato što imam dobrog muža: nije ni dokon, ni nabusit, ni večito pijan. Uprkos prljavim čizmama, za ove naše četiri godine braka Mateo ni jedan jedini put nije grmnuo, za razliku od nekih drugih muškaraca u našem delu grada. Suseda koji bljuju neopisivo pogane reči kad viču na svoje žene – ponekad mi se pričini da vidim njihov mržnjom zamirisani dah kako se poput magle vije u noć.

„Izvoli.“ Ustajem i pružam mu piće koje ga je spremno čekalo na stolu. Ispija ga u dva gutljaja, pa mi vraća praznu čašu da je opet napunim. „Ješćemo pre polaska.“

Donosim još porta, zatim seckam suhu kobasicu na tanke kolutiće, spuštajući ih ravnomerno i pravilno na kalajni tanjir koji je mestimično maltene progledao. Riđasta masnoća mi

curi po prstima, farbajući ih u boju crvene zemlje i ostavljajući na koži miris slatke paprike i belog luka.

Mateo jede u slast, a ja ga posmatram s nežnim zadovoljstvom. Ima nečeg veoma prijatnog u načinu na koji razdvaja usne, široko, otkrivajući tako krupne zube da bi se njima ponosio i sam Jupiter. Razgovaramo o njegovoj novoj narudžbini: da izvaja anđelčice za Baziliku Svetog Petra u Fabrici*, božjoj radionici, gde se muškarci znoje i muče klešuci kamen i izlivajući bronzu.

Sobu ispunjava tiho bubonjenje Mateovog glasa, iako je taj glas izgreban prašinom koju Mateo udiše, a pepeljastoplave vlasi njegove brade slatko poigravaju dok govori, pripoveda mi kakve je nacрте dobio. Debeljuškaste krilate dečaćice s nebeskim uvojcima, debeljuškastim, vragolastim prstima i osmehom koji im igra na punačkim ustašcima.

Kad Mateo priča o Lorencu Berniniju – glavnom arhitekti – Il Kavalijereu, kako ga naziva – zvuči kao da opisuje neko božanstvo. Neviđeni talenat, čudo od čoveka, tako spretnan s dletom da umetnici iz Fabrike samo mogu da blenu. Pokret, zamah, drama, teatralnost: Berninijeve skulpture sve to poseduju. Toliko strahopoštovanje je krajnje neobično za moga muža, čoveka takve uravnoteženosti da bi se mogao takmičiti s pekarovom vagom.

Pošto je jeo, donosim čisto rublje i Mateo se svlači ispred vatre, snažno telo mu se giba pod blagom svetlošću. „Valjalo bi da požurimo“, kaže zakopčavajući dublet. „Oni se sigurno već okupljaju, pa nam nije nužda da zakasnimo.“

---

* Ital.: *Fabbrica da San Pietro*, institucija osnovana još 1523. radi organizovanja gradnje i ukrašavanja Bazilike Svetog Petra u Rimu. Fabrika kao institucija i danas postoji, a zadatak joj je očuvanje Bazilike i organizovanje konzervatorskih radova. (Prim. prev.)

Osećam na trenutak ljutnju. Dugo sam ga čekala. „Nije bilo potrebe da dolaziš po mene. Mogla sam da krenem i sama. Ove ulice dovoljno dobro poznajem.“

„Šta, pa da narod priča kako Mateo Bonučeli ne vodi brigu o svojoj ženi? Ulice nisu bezbedne. Hodaš li sama, *mamiš* nevolju, jer jedine žene koje šetaju van kuće jesu bludnice iz bordelâ, sad kad su pozatvarani.“

Zakopčavam ogrtač, ali leđa mi se ispravljaju dok se okrećem ka njemu. „Ti misliš da bi neko pomislio za mene da sam bludnica?“

„Ni slučajno“, oprezno odvrća Mateo nazuvajući neprijateljske čizme. „Samo kažem da muškarce nije briga da li jesi – ili nisi – uličarka. Svejedno će te prisvojiti.“

„Muškarci su opasnost“, izgovaram zabacujući kapuljaču. „To jest... većina.“ Lovim mu pogled u znak pomirenja, a on meni nudi osmeh.

„Rukavice i fenjer?“

Spuštam muževljeve rukavice na sto. Lepo su ispletene od grube smeđe vune, ne mojom rukom, već urednim, letećim Tiberijinim prstima. „Vatru da ostavim?“

„Podigni štitnik, ali ostavi je nek gori.“

Usnama mi mili osmejak dok željno iščekujem muževljev zagrljaj: hoće da stan bude topao i spreman za nas kad se budemo vratili.

Drugo poglavlje

„Slabost žene“

Januar 1636.

Sunce gasne dok izlazimo iz kuće, a tle svetluca od ledenih kristala koji krckaju pod nogama. Dok se okrećem licem ka ulici, okrutni vetar fijuče kroz vazduh, zaogrćući nas jorganom ledene izmaglice, tako da nam dah izbija iz usta u oblacima.

Da bismo stigli do gostionice, moramo da se zaputimo ka Tibru, tom rečnom toku koji je vekovima podrška Rimu. U davna vremena ovaj stari grad bio je tako veličanstven da su ljudi u njemu bili nastanjeni sve do samih njegovih obzidanih međa. Sad se za reku, poput pacovâ, lepe samo siromasi, koje na selidbu na periferiju nisu nagovorili ni zemljište, ni zdrav vazduh. Među livadama i kravama nema novca; pare se slivaju tamo gde obitavaju pape i kardinali.

A tako i jeste: pare se ovde slivaju, naročito u ruke arhitekata i zlatarâ, urbanista, klesarâ, zidarâ i majstorâ za postavljanje vodovoda. Ovaj grad je ponovo gradilište. Nasumično prosecane ulice carskog Rima iščezavaju da bi načinile mesta

za ogromne, svečane avenije koje će povezivati velelepne bazilike sa zrakastim trgovima, na kojima se uzdižu čudesni egipatski obelisci, dopremljeni u Rim brodovima i snagom robovskih ruku. Na svakom uglu su kapele u povelju, temelji urednih, novih gradskih kuća i velika, napola izgrađena državna zdanja sa stubovima. Osnove obnovljene veličine katoličanstva.

Dok prelazimo Ulicu del Korzo, umotavam se bolje u ogrtač. Mateo ima dugačke noge i grabi koracima koji bi bili neprirodni za svakog sem za nekog džina. Izmakao je ispred mene, saplićem se dok pokušavam da ga sustignem, remenje natikača* zariva mi se u stopala uprkos tome što su stare i razgažene.

„Molim te, ne žuri toliko“, dovikujem Mateu, sa utiskom da mi hladan vazduh probija grudi poput noža svaki put kad udahnem. Na moje olakšanje, usporava kako bi se prilagodio mom nesigurnom koračanju po prevrtljivom putu. Pristigla sam ga, a on me poduhvata ispod ruke, što me istovremeno i iznenađuje i umiruje. On u javnosti ne pokazuje često svoju naklonost prema meni, pa shvatam da sam se ponadala da će neko iz našeg kraja to i videti. U želji da zadržim tu blizinu, počinjem da čavrljam.

„Mislim da ne poznajem nikoga od te gospode koja će večeras biti prisutna. Možda bi mogao da mi kažeš ko će biti tamo kako bih umela lepo da vodim razgovore?“

Mateo se s toplinom smeje. „Nije mi poznato da ti se ikada zavezao jezik, ženo moja. Pronaći ćeš u svakom ponesu nešto zanimljivo. A i oni u tebi.“

---

* Ovde se odnosi na srednjovekovnu obuću nalik nanulama, s visokom drvenom platformom i potpeticom, koja se obično nosila preko obične obuće kad na ulicama ima blata. (Prim. prev.)

„Možda i jeste tako, ali dobro je biti unapred upoznat... zar ne?“

„To je istina. Dakle... Biće tamo Andrea, koji radi sa mnom na krilatim dečacima. I Vinčenco...“

„Nov u gradu“, prekidam ga. „Iz jednog sela iza Pize. Tek stiće ime?“ Milo mi je što sam upamtila to ime, pa mi se pruža prilika da pokažem svoje supružansko interesovanje.

„Tako je.“ U Mateovom glasu oseća se primesa iznenađenja. „Znam kako je biti tuđin u velikom gradu... a on je...“

Moj muž je začutao, te se pitam da li razmišlja o sopstvenom dolasku u Rim, u vreme kad je imao tek dvadeset pet godina i bio rumen mladić iz Luke koji je tražio naklonost pokroviteljâ i našao je kod mnogih portugalskih i španskih plemića koji su želeli da im lica budu ovekovečena u kamenu.

„Vinčenco je pristojan čovek?“, uslužno nudim pomoć.

„Da. Stabilan je i radi brzo. Vinčenco je...“ – ponovo ćuti – „čovek od ovoga sveta. Zaslužuje pomoć.“

„Nije baš da ne liči na tebe?“ Stiskam Mateu podlakticu i osećam malu radost jer i on mene zauzvrat steže.

„Zatim će tamo biti Paolo.“ Iako je već sumrak, znam da se Mateu izvila usna. „On je donekle trezvena priroda. Mnogo razmišlja o sopstvenom talentu i intelektu...“ Mateo ostavlja tu misao nedorečenu, nalik kakvoj niti koja je ostala da visi. „A možda i Paolova supruga Katerina ili kako se već zove. Kažu da je nadarena na svim mogućim planovima.“

Izvijam obrvom, pitajući se kakva to umeća poseduje ta Katerina, i odjednom osećam vlasničku sebičnost kad je reč o mome mužu.

Sačekavši da prođe nekoliko trenutaka, postavljam ono pitanje koje sve vreme ječi u meni: „Hoće li biti tamo i Lorenzo Bernini?“

Znam samo to da Lorenzo Bernini obitava na istom nebeskom svodu kao i kneževi i carevi. Toliko je slavan da mu čitav Rim zna ime. Čovek kojim je moj muž zamađijan.

„Lorenzo ne ide po gostionicama. Ne pije. Dok Luiđi voli raspojasanija mesta.“ Mateo je to „Luiđi“ izgovorio uz blago izvijanje glasom, najneprimetnije stegnutog grla, ali čula sam promenu.

„Luiđi?“, vedro pitam.

„Il Kavalijereov brat.“ Časak-dva razmišlja. „Mnogo mlađi.“

„Aha, tako.“ Ton mi je spokojan, ali sam isturila donju usnu. Sa svoje trideset dve godine Mateo je čitavu deceniju stariji od mene, mada nisam ni ja toliko mlada. Pribojavam se da ću tim muškarcima izgledati kao devojčica u ovoj jednostavnoj haljini od crvenog vunenog sukna i sa ovim trakama upletenim u tamnu kosu. To je moj dobro uvežbani stil i smatram da mi lepo pristaje, ali nije po dvorskoj modi.

Kapuljača ogrtača blago me tare po glavi i osećam kako mi uvojci beže iz poveza, rasturajući moj malopređašnji umetnički rad i spuštajući mi se u vijugavim pramičcima niz čelo, kao u deteta. Proklinjem ih u sebi. Zaogrće nas neki spokoj dok dišemo jednoglasno, izbacujući u hladni noćni vazduh nečujne oblake pare.

Beli jelen kod mosta Sant' Anđelo mesto je gde se okupljaju umetnici: u njega redovno dolazi društvo muškaraca koji bruse kamen, stvaraju čudesa od mermera, klešu stubove i liju bronzu u fantastične oblike u radionici zvanoj Fabrika. Ogromnoj livnici gde se od zemlje i vatre kuju snovi papa.

Tu se vrte velike pare. Ako neki papa zažudi za nebeskom glorifikacijom, to znači da će potrošiti čitavo bogatstvo. Iz

toga sledi da će umetnici, kad im se kesa dobro napuni pap-skim skudima*, pronaći krčmu u kojoj će spiskati zaradu.

Pošto smo prekoračili prag, dočekuje nas tiha muzika muških glasova, duboko brujanje muškosti koju prate reski mirisi napornog rada, štavljene kože i dima iz lula. U samoj dubini, iza te gomile, sedi grupa ljudi, a u njoj jedan ogroman, mada ne u pravom smislu krupan čovek maše i doziva nas pokretom ruke. Mateo uzvraća pozdravom, a ja stidljivo hodam za njim, držeći se za njegov crni dublet dok se probijamo ka tom stolu kroz gužvu. Uzbudjenje koje sam prethodno osećala preobrazilo se nekom neočekivanom alhemijom u tremu, koja mi leprša i struji žilama. Društvo je veće nego što sam zamišljala, pa moram na silu da razvučem usne u osmeh kako bih prikrila to bubnjanje u grudima.

Posadili su me pored Andree, čoveka koji vaja anđelčice zajedno s Mateom. Glava mu je mršava, a lice izduženo, kao u srednjovekovnog mučenika, sa duboko usađenim očima koje zaigraju kad se osmehne. Preko puta mene sedi trezveni Paolo; njegova supruga Katerina – tako joj glasi ime – sedi pored njega.

Katerina je, ako izuzmem sebe, jedina žena u tom društvu. Starija je od mene, ali teško je odrediti koliko je starija, s obzirom na umešnost s kojom se doterala i lepo krojenu odeću: haljina joj je od fine plave vunene tkanine, sašivena po poslednjoj modi. Svetlozlatna kosa joj je pedantno načičkana sićušnim ukosnicama s biserom; to me podstiče da sklonim sa čela i zagladim sopstvene neposlušne kovrdže.

---

* Skudo ili škuda, novac različite vrednosti i različitog sastava, zavisno od države koja ih je kovala. U ovom periodu su vatikanski skudi bili i srebrni i zlatni (*scudo d'oro*). (Prim. prev.)

Katerina poseduje nekakvu oštru lepotu: visoke i uglaste jagodice, bledoplave oči i svetle obrve daju joj severnjački izgled. Ali mene više od svega opčinjavaju njene usne. Zanima me da li su tako raskalašne zbog neprirodne boje na njima, krvavocrvenog pigmenta papreno skupe kočini-lje*, ali više podozrevam da je njihov libidinozni karakter prirodni atribut same Katerine.

Kažu da su žene sklone ogovaranju, ali ja sam primetila da muškarci, kad se raspričaju o nečemu što poznaju do u sitna crevca, vole da im se glasovi čuju. Izriču brojna bučna mišljenja o svemu odreda, s krajnjom odlučnošću nadjačavaju jedan drugog. Najvećim delom to su rekla-kazala: „Čuo sam da Đovani Barezi ljubaviše s Fabrizovom ženom“, reći će Paolo. Ili: „Jeste li videli kako je Armando de Marko ponovo pao u nemilost kod Il Kavalijerea? Napio se kao letva i zakasnio na posao.“

Andrea se okreće ka meni, te me je malčice stid: „A vi, sinjora Kostanca Pikolomini? Šta vi mislite o svim tim zbi-vanjima?“

Iz grudi se u moje uši razliva vrelina, ali vino u stomaku daje mi hrabrost. Mucajući odgovaram: „To o čemu vi pričate ne spada u moj svet, pa zato možda nije na meni ni da komentarišem.“

Andrea je zaustio nešto da kaže, no moje misli se ubrzavaju, te nesvesno dodajem: „Međutim, stičem utisak da se ta radionica... ta Fabrika... ne razlikuje ni za trun od seoskog imanja.“ Nastavljam, a reći mi sad jure iz usta kao kamen koji se kotrlja rečnim koritom, ponesen maticom: „Evo kako. Postoje seljaci koji tačno znaju kad je pravi trenutak

---

* Ital.: *cocciniglia*, vrsta štitaste vaši od koje se dobija crveni pigment karmin. (Prim. prev.)

da gurnu ruku i izvuku jagnje iz ovce, pa stoga retko kad izgube živinče. A postoje i oni koji su... lenčuge.“ To završavam osmehom i svečanim pokretom ruke, sasvim zadovoljna svojim argumentom.

Andrea riče od smeha, zbog čega propadam u zemlju od stida. Rekla sam pogrešnu stvar. Očajnički tražim pogledom Matea, ali on nije čuo naš razgovor, već se zadubio u priču s nekim drugim muškarcem, približno mojih godina, čudnovato kratko podšišane kose; ime mu nisam čula.

„Valjano rečeno, sinjora Pikolomini.“ Andrea se tiho cereka. „Previše se njih u našem svetu nadulo od visokoparnih predstava o *umetničkom umeću*. Za slučaj da smo zaboravili, svi smo ovde da bismo služili našeg gospodara, baš kao i svaki pomoćnik na imanju.“

Pocrvenela sam, krv mi zagreva lice.

„A vi se prezivate Pikolomini“, nastavlja on. „Kao pape?“

Iznenadio me je. Ne uočavaju baš mnogi tu vezu – poslednji papa Pikolomini živeo je pre više od jednog veka. Ali sa druge strane, ovi muškarci se oslanjaju na pokroviteljstvo Crkve, pa vrlo dobro znaju kad je ko bio njen prvosveštenik.

„Da, kao Pije Drugi – i Treći. Od iste smo loze.“ Dok te reči izlaze iz mojih usta, pribojavam se da su isuviše razmetljive. I podjednako, nisu me odgajali da budem predmet ismevanja.

Andrea ozbiljno klima glavom. „Vaše plemstvo se valjano prenosi s kolena na koleno, sinjora.“ Da li se Andrea izigrava sa mnom, da mi je znati. Ali pogledavši mu u lice, shvatam da su te reči bile dobronamerne.

„Jeste da imam to poreklo, ali nažalost ne i te skude“, dodajem sa osmehom, protrljavši palcem o srednji prst, i ovog puta se oboje smejemo.

Odjednom, usred sveopšte halabuke razgovora i veselja, gostionicom je zavladao tajac, kao kad se trstika ukraj reke

primiri čim zamre povetarac. Dižem glavu da bih pogledala. Isprva ne razabiram šta je izazvalo takvu tišinu; možda racija zbira*, uličnih policajaca.

Treba mi koji časak da primetim da su u krčmu ušla samo dva čoveka. Kako oni odmiču napred, tako se gosti na trenutak potpuno umiruju, a potom se, žestoko živnuvši, podgurkuju i pokazuju prstom ka njihovim leđima.

Zabavno mi je; ovo je čudna pojava. Čovek koji korača prvi vitak je i tamnokos, sa obrazima koji su kao isklesani. Drugi je viši, širi, atletske građe; i njemu je kosa crna, a lice uglasto, ali svoju snagu nosi sa upadljivijim šepurenjem.

„Il Kavalijere... Luiđi!“, uzvikuje Andrea mašući prvome, koji ciljano polazi ka našem stolu, netremice gledajući u nas. Valjalo bi da skrenem oči u stranu. Smernost tako nalaže kad je žena u društvu nepoznatih muškaraca. Ali ne uspevam.

Mateo uopšte nije pomenuo da će se pojaviti i Berninijev brat, a ipak su tu obojica i idu ka nama. Pretpostavljam da je ovaj prvi Lorenzo, stariji, slaviji brat. Lice mu je upečatljivo, telo gipko i kompaktno, kreće se s mačjom elegancijom kroz gomilu ljudi.

Ovaj drugi, za kog verujem da je Luiđi, deluje opuštenije, zastaje da razmeni šalu s jednim, da drugog pljesne po leđima, siguran u svoje mesto na ovom svetu.

Za drugim krajem našeg stola jedno mesto je prazno. Viši muškarac kreće ka tom nezauzetom prostoru, osmehuje se od uva dok uva dok se provlači i seda na klupu, živo se

---

* Ital.: *sbirri* – policija tipa nekadašnjih pandura kod nas. O ozloglašnosti zbira govori i to što se ista reč u jednini (*sbirro*) koristi za lupeža, dok je u našem jeziku (žbir) dobila značenje uhode i doušnika. (Prim. prev.)

rukuje sa umetnicima iz Fabrike ili ih šaljivo udara pesnicom u mišicu, vičući traži „pivo i sir, i ne zaboravite hleb, ne ono jeftino crno sranje, nego dobar. I masline.“

Pričekavši koji časak, Lorenzo Bernini ispituje pogledom scenu, onako kako bi sveštenik osmotrio svoje stado. Dah mi se ubrzava jer shvatam da mi pokretom daje znak da se pomerim. Tesno je, ali on uspeva da se stisne uz mene, preko puta Paola i Katerine.

Dok se svi zbijaju da bi se smestili, osećam kako njegovo telo manevriše na sedištu klupe, butine mu se opuštaju i ležu pored mojih butina. Čak i kroz haljinu i podsuknje osećam da nisu poput debla kao Mateove, ali su svejedno snažne, kao u igrača, dok guraju u stranu jer sinjor Bernini širi noge da bi našao udoban položaj.

Sada ga kradom gledam. Lice mu nije toliko lepo koliko je kao isklesano, s nežnim kostima koje se ističu nad obrazima i sa upečatljivim debelim obrvama ispod kojih netremice gledaju razmaknute, kao gavran crne oči, prodorne i nepopustljive. Međutim, ima tu još nečeg. Ispod tog neprotumačivog lica krije se neki nezasićeni mir, čežnja za nečim što mi je nerazumljivo, jer Lorenzo je slavan i izvanredan. Šta bi još mogao poželeti?

„Sinjora.“ Pruža ruku. „Lorenzo Bernini.“

Kao da ja to ne znam.

I sama pružam ruku, nezastrašena, gledajući ga podjednako netremično u oči. „Kostanca Pikolomini. Supruga Matea Bonučelija.“ Ne osmehuje se, ali klima glavom, i dalje me prodorno gledajući. Vrlo neprijatno, osećam kako me zaliva novi talas rumenila, bojeći mi vrat i obraze.

Razgovor se menja sad kad je tu i Bernini. Nema više ogovaranja, već umesto toga kreću detaljna seciranja rimskih pokrovitelja i drugih umetnika, podrobne diskusije

o osobenostima i sklonostima bogataša, a svaki razgovor zaokružuje se temeljnim izlaganjem razlogâ iz kojih ljudi za ovim stolom bacaju u zasenak sve suparnike.

Nešto kasnije, pošto se još popilo, priča skreće na prirodu žena. Ne treba mnogo vremena da Paolo pokaže svoje pravo lice: sipa ružne i izobličene reči. „Da su muškarci plemenitiji, to se jasno vidi“, nehajno izgovara. „Očigledno je. Takav je prirodni poredak. Žene ne mogu da zauzimaju važne položaje. Niti im se sme poveriti bilo kakva moć. Slabost žena je evidentna... Da Eva nije pojela zabranjeno voće kao neka kurva... sad ne bismo... niko od nas... živeli u stanju prvobitnog greha.“

Paolu niz bradu curi kap piva. Posmatram je kako neumitno klizi naniže pre nego što će je on obrisati pokretom kao da ubija muvu. „Žene su nestalne. Tu istinu je objavio svaki pesnik koji je ikada živeo. Pišući o ženskoj slabosti i krhkosti, oni prikazuju odraz ovog sveta. Zar nas lekari ne uče da mi muškarci moramo imati strpljenja za deformite žena, za njihova manja tela i manje mozgove? Biti vreo, snažan i сув, to je neuporedivo superiornije u odnosu na ženske hladne, vlažne i slabe telesne tečnosti.“

Sledi tiho mrmljanje, ali nema otvorene saglasnosti. Ne znam da li je to zbog vina, ili možda zato što me je moj ženski ponos naterao da prozborim, ali pre nego što sam i sama toga svesna, živo zadajem protivudarac sa druge strane stola. Naginjem se ka Paolu. „Sinjore.“ Trgavši se, on gleda u mene. „Moram se energično suprotstaviti. Eva... žena... ona je napravljena od muškog rebra, zar ne?“

Paolo klima glavom, škilji.

„A Adam... on je, dakle, napravljen od blata... je li tako?“, nastavljam ne čekajući odgovor. „Nije li uzvišenije biti napravljen od rebra nego oblikovan od blata? Ukoliko

je Eva bila načinjena od mesa, a ne od gline, onda je svakako morala biti makar jednaka Adamu?“

Paolo diže šaku i otvara usta, ali ja sam tek počela. „Pratom, upravo od tih istih pesnika znamo da svet postaje sve bolji onako kako napreduje. Sada smo zahvaljujući katoličkoj veri prosvćeniji nego što su to bili naši pradedovi dok su se klanjali mnoštvu bogova. Jupiteru, Marsu, Veneri i sličnima. Zar ne sledi, stoga, da žena mora u najmanju ruku biti jednaka božjoj prvjoj...“ – tu oklevam načas – „i probnoj tvorevini – Adamu?“

Zavladao je muk. Paolovo lice se zacrvenelo. Otpija gutljaj piva pre nego što će odgovoriti. „Dobra taktika, ali manjkavo razmišljanje, sinjora. Sam Sveti Pavle propovedao je da je ženi nije dopušteno da uči čoveka. Niti bi žena smela da uzurpira ma kakvu vrstu vlasti nad muškarcem. Umesto toga, ona mora...“ Paolo tu naglašava svoje reči, izgovara ih polako, kao da se obraća detetu: „Da – ćuti. Adam je napravljen prvi. Eva druga. Dakle, ona je ta koja mora smerno popustiti. Nije bio zavarana Adam. Već je zavarana bila žena, Eva, i ona je načinila prestup.“ Paolo me gleda sa čistom zluradošću.

Odrastajući u svome delu grada, brzo sam naučila da reči ne mogu da ostave modrice i da nasilnici ne vole kad im uputiš izazov. U žilama osećam toplinu dok sastavljam svoj slatki odgovor. „Ah, sad mi je jasno. Uvek mora muškarac učiti ženu. Dakle...“ Prinosim kažiprst usnama i izvrćem oči ka nebu, kao da sam se dala u neko duboko razmišljanje. „Ukoliko je to slučaj i ako je nečiji greh veći, nije li veći greh Adamov? Budući da je Eva nagovarala svog muža na neposlušnost, trebalo je da je on, kao glava – muškarac – i mudriji od Eve, odvrati od takve greške, zar ne?“

Svi za stolom su začutili. Niko da mi pogleda u oči. Moj raspaljeni prkos sad me je napustio. Tražim pogledom

Matea, ali on je u stanju da mi uzvрати samo neizgovorenim pitanjem u molećivim očima: „Zašto moraš tako da pričaš sve što ti padne na um?“

Obaram glavu, a vrelina mojih telesnih sokova preobražava se u vodu u očima. Čuje se nečiji uzvik. To više Luidi sa drugog kraja stola.

„Šta ti kažeš, brate? Zar nemaš neki stav?“

Sve oči se sada preusmeravaju ka starijem Berniniju, procenjuju kako će odgovoriti. Trenutak tišine. Udar ptičjeg krila. A potom bučno, sporo pljeskanje dlana o dlan.

„Bravo!“, uzvikuje Lorenzo Bernini. „Bravo! Brilljantno! Vešto sročeno, sinjora Pikolomini.“

Svi aplaudiraju i bučno izražavaju saglasnost. Svi osim Paola, čija usta oblikuju privid osmeha, ali taj smeh mu se ne odražava u očima.

Pošto se čavrljanje nastavilo, sinjor Bernini spušta šaku preko moje nadlanice; prsti su mu dugački i laki, a koža njegovog crnog žaketa tako je fina da mi tare kožu nežno kao svila. Osećam kako se zapiljio u mene. „Posedujete redak plamen“, mrmlja osmehujući se. Prvi put večeras vidim ga sa osmehom.

Znam muškarce i njihove smicalice, pa uobražavam da znam i šta to Lorenzo Bernini radi. Ali on naglo povlači ruku, kao da uopšte nije nameravao da me očese po koži. Spuštam šaku preko tog mesta koje je koliko maločas dodirivao i osećam kako mi je koža topla, kao da je žigosana gvožđem.

Treće poglavlje

„Bračna ložnica“

Januar 1636.

U našoj bračnoj ložnici sipala sam u posudicu cibetkin mošus i ambru da gore nad svećom. Trošak, ali apotekar Nino Marota uveravao me je da će soba zamirisana njima doprineti začecu. Nužno ulaganje. Jer kako da budem dobra supruga ako nisam u stanju da svome mužu podarim dete?

U trenutku kad stižemo kući, subotu je već smenila nedelja i žeravica u ognjištu sijajući odašilje svoje crveno zbogom. Stara slamarica se uleže pod Mateom dok seda na krevet i povlači uzice svojih čakšira. Ustaje kako bi mi pomogao da razdrešim stezник, te smičem sa sebe slojeve sukanja i najzad ostajem u donjoj košulji i čarapama, pomalo drhteći.

Čekam, žudna sam da me privuče u zagrljaj, da me dotakne s glađu rođenom iz čežnje, no on se umesto toga zavlači među čiste, čvrsto zategnute čaršave.

„Zar ti nećeš u krevet, ženo?“

Preplavljuju me razočaranje i stid dok se uvlačim kraj njega. Mateo kruto leži nauznak, ruke je odlučno pripio uz bokove kao dečak koji se igra vojnika. Umesto da utrnem sveću, hvatam svog muža za ruku i podižem je ka blagoj svetlosti kako bih je bolje videla. Korenovi noktiju su mu sivi i impregnirani mermernom prašinom. To je trajan beleg svojevrsne umetničke otmenosti što ga vajari nose na sebi, boja koja se nikada ne može dokraja oribati.

Obrćem mu šaku kako bih videla žuljeve što su mu se napravili na dlanu tamo gde se prsti spajaju sa šakom. Provokativno mu, snažno pritiskam koren palca, koji je jak i mesnat, pa nežno krećem da pratim njegovu liniju života, protegnutu poput Tibra preko ogromnog dlana. Prsti mi zastaju tamo gde su dleta i druge alatke ostavili sićušne ožiljke što mu se ukrštaju po prstima, neki pobeledi, drugi još upadljive boje cvekle. Neprestano me zadivljuje to što ovakve šake, velike kao činije iz kojih jedemo, umeju da isklešu onakve tanane oblike. Želim da me dodiruje isto onako kako ispituje svoj klesani mermer, da prelazi prstima po mom telu, po brazdama i ravnima moje kože.

Mateo spušta drugu šaku preko moje šake i umiruje mi prste usred tog pokreta ljubavi. Njena težina govori više od ijedne reči i spušta me na zemlju. A onda Mateo dodaje, za slučaj da nije jasno šta je hteo time da kaže: „Ženo, umoran sam.“

Moja ruka leži zanemela pod njegovim dlanom, nije više sposobna da uputi poziv. „Mislila sam da si hteo da vatra ostane kako bismo mogli...“

„Hteo sam da vatra ostane zbog ledene noći, a i za slučaj da nam po povratku zatreba da zagrejemo vodu.“

„Molim te, Mateo.“ Oči mi postaju vlažne od nezvanih suza. „Ako mislimo da dobijemo dete, moramo leći